

LIBRIS

We know
books

LE CORPS DE L'ENFANT EST LE LANGAGE
DE L'HISTOIRE DE SES PARENTS

WILLY BARRAL

Copyright © 2008, Éditions Payot et Rivages

CORPUL COPILULUI NE VORBEȘTE

*Istoria părinților se reflectă
în simptomele copiilor*

WILLY BARRAL

ISBN 978-606-8560-45-8

© 2016 – Editura PHILOBIA

internet: www.philobia.com
e-mail: contact@philobia.com

Editor: Bianca Biagini

Traducere: Cristina Vasilescu

Redactor: Raluca Bibiri

DTP: Cătălin Furtună

Corectură: Oana Țăranu

Copertă: Roxana Soare

Ilustrație copertă: © Roxana Soare

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Corpul copilului ne vorbește: istoria părinților se reflectă în simptomele copiilor / Willy Barral; trad.: Cristina Vasilescu; cuv. înainte: Anne Ancelin Schützenberger. – Ed. a 2-a. – București: Philobia, 2016

ISBN 978-606-8560-45-8

I. Vasilescu, Cristina (trad.)

II. Schützenberger, Anne Ancelin (pref.)

159.922.7

Willy Barral

Corpul copilului ne vorbește

Istoria părinților se reflectă în simptomele copiilor

Cuvânt înainte de Anne Ancelin Schützenberger
Prefață de Michel Cazenave

Ediția a II-a

Traducere din limba franceză
de Cristina Vasilescu

philobia

Cuprins

Câteva cuvinte de la Catherine Dolto	7
Cuvânt înainte	
Omagiu pentru Françoise Dolto <i>din partea Annei Ancelin Schützenberger</i>	9
Prefață de Michel Cazenave	13
Introducere	
Corpul gândește	19
Capitolul I	
Corpul copilului reprezintă limbajul istoriei părinților săi	25
Capitolul II	
Povestea unei „nașteri miraculoase“	39
Capitolul III	
Un trup care vorbește	53
Capitolul IV	
În Armenia: Grădina Curcubeu de la Erevan	57
Capitolul V	
O hidrocefalie foarte stranie	61
Capitolul VI	
O informație transgenerațională inconștientă	69
Capitolul VII	
Un bebeluș-terapeut pentru mamă	77
Capitolul VIII	
Copilul în terapiile adulților sau arheologia cunoașterii inconștiente	83
Capitolul IX	
Duplicarea: despre ce este vorba?	105

Capitolul X	
De la compulsia repetitivă la compulsia reparatorie	115
Capitolul XI	
„Mama mea mi-a răpit fiica!“	121
Capitolul XII	
Geea: incestuoasa Mamă Pământ	127
Capitolul XIII	
Chemarea pustiului afectiv	137
Capitolul XIV	
Nu te atinge de mama mea!	145
Mărturii	
Capitolul XV	
Problema abandonului de către tați (Corinne Bondu, realizatoare de filme documentare)	153
Capitolul XVI	
„Pentru Christine, numele lui este micuțul Willy“ (Dr. Christine Canault, haptoterapeut)	181
Capitolul XVII	
Nașterea prematură a unei fetițe supradotate	199
Capitolul XVIII	
Suferința Sfântului Vitus	213
Capitolul XIX	
Corpurile deghizate. Cum ajutăm copilul să devină el însuși? „Îvinge!“	233
Capitolul XX	
Problema „păcatului original“	293
Capitolul XXI	
Povestea unei patologii foarte grave	299
Concluzie	305
Mulțumiri din partea Isabellei Yhuel	307

Introducere

Corpul gândește

Fiecare generație își trăiește viața trecând prin trauma originară, pe care o transmite generației următoare sub o formă mai ușoară.

Problemele vieții nu sunt iremediabile și cu atât mai puțin lipsite de speranță.

Părinții se confruntă dintotdeauna cu boli sau tulburări misterioase ale copiilor, numite tulburări psihosomatice din primii ani de viață. Uneori, aceste tulburări ajung să perturbe întregul echilibru familial, într-atât sunt de stăruitoare și de rezistente, aparent, la orice tratament medicamentos. Părinții sunt atenționați cu privire la aceste tulburări prin intermediul „vorbirii corpului”, copilul nedispunând de limbajul prin care să se exprime: simptomul nu se lasă interpretat.

Tulburările psihosomatice din primii ani de viață: despre ce este vorba?

Este vorba despre un proces prin care – pornind de la fapte legate de istoria unui simptom, de la întâmplări trecute – se revine la emoțiile corespunzătoare, pentru a se relua firul unui discurs, mai mult sau mai puțin conștient, care rămâne aproape întotdeauna confuz sau uitat. Pentru că, de cele mai multe ori, avem de-a face cu un simptom familial care nu cere decât să fie regăsit pentru a-și dezvălui sensul pierdut.

Aș vrea să evoc însă, în mod special, ceea ce numim astăzi fenomen transgenerațional, pornind de la descoperirea

freudiană a conceptului de compulsie la repetiție, pe care Françoise Dolto l-a extins cu o altă compulsie, numită de ea „compulsie la reparație din generație în generație“.

Desigur, ar putea părea surprinzător faptul că vorbim despre tulburările psihosomatice din primii ani de viață ca fiind o tentativă de exprimare psihoafectivă a unei relații părinți-copii de-a lungul mai multor generații, cu atât mai mult cu cât Françoise Dolto declara: „Copilul nu este simpla repetare a trecutului părinților săi, ci o ființă predispusă oricând să perpetueze contactul și comunicarea cu ceilalți, într-o manieră extrem de creativă. Este ceea ce eu numesc prevenție, ținând cont de cele expuse mai sus.“ Dar Françoise Dolto declara, de asemenea: „Corpul copilului este limbajul istoriei părinților săi.“

Atunci când părinții conștientizează impactul pe care îl are un roman familial adesea dișimulat, ei sunt cei de la care copilul are nevoie să audă lucrurile care îl vor elibera de rolul său în această istorie, pentru a desluși întocmai limbajul propriului corp: „Lucrul cu copilul presupune înțelegerea locului pe care îl ocupă el în familie, pentru că noi, oamenii, ne confruntăm întotdeauna cu educația dată fie de un tată sau de o mamă de băiat, fie de un tată sau de o mamă de fată. Avem de-a face cu stări, cu resurse pulsionale diferite, în funcție de individuația corporală a celor cărora le dăm naștere. Trebuie atunci să decodăm cicatricile înscrise în «curriculumul istoric», începând de la străbunicii copilului și ajungând la bunicii și la părinții lui.“

Aș dori să lămuresc puțin acest concept care, la vremea respectivă, nu a fost bine înțeles, date fiind numeroasele opoziții stărnite de ampla sa dimensiune revoluționară. Și voi încerca să fac acest lucru prin prisma unei practici de peste treizeci de ani, care are la bază această convingere: corpul gândește!

Îi datorez mult psihanalistei Françoise Dolto, dat fiind faptul că am avut șansa ca întreaga mea pregătire de analist să se desfășoare sub supravegherea ei.

Aș vrea să confirm genialitatea practicii ei clinice, așa cum am atestat, cu aproape zece ani în urmă, ingeniozitatea teoriei sale psihanalitice, pornind de la conceptul său de imagine inconștientă a corpului⁴.

Le sunt recunoscător celor doi terapeuți ai mei, doctorii Pierre Solié, președinte, la vremea aceea, al Școlii psihoanalitice jungiene, și Françoise Dolto, fondatoare, împreună cu Jacques Lacan, Daniel Lagache, Juliette Favez-Boutonier, Blanche Reverchon-Jouve și alți câțiva, a Societății franceze de psihanaliză de la Paris, pentru posibilitatea de a fi fost alături de numeroși pacienți, adulți și copii, în această aventură umană pasionantă, aceea de a asculta inconștientul.

Îngăduiți-mi, înainte de toate, să vă povestesc pe scurt prima mea întâlnire cu Françoise Dolto.

La vremea aceea, mă aflam la conducerea unui spital de zi pentru copii autiști și psihotici.

Îmi încheiasem deja analiza, pe de o parte, iar, pe de alta, mă confruntasem cu enigma comunicării cu copiii autiști. Françoise Dolto era, la acea vreme, una dintre rarele psihanaliste care primea în terapie copii autiști și psihotici. Tocmai publicase *Cazul Dominique* și am fost complet surprins să constat deschiderea spiritului său clinic ce răzbătea din următoarea afirmație: „Autismul este un termen pe care discursul nostru psihiatric l-a inventat pentru a vorbi despre acei copii cu care ne găsim în imposibilitatea de a ști cum să comunicăm.“

O psihanalistă spunea lucrurilor pe nume, pornind de la propriile noastre rezistențe inconștiente de a intra în comunicare cu acești copii!

⁴ Seminarul lui Willy Barral, *Françoise Dolto. C'est la parole qui fait vivre. Une théorie corporelle du langage*, Paris, Gallimard, 1999. Această lucrare colectivă reunește contribuțiile lui Gérard Guillerault, Yannick François, J.-D. Nasio, Heitor O'Dwyer de Macedo, Didier Dumas, Marie-Claude Defores.

Avem motive de speranță... | We know

Dar ea mai afirma și următoarele: „Nu putem înțelege nimic din autismul infantil, dacă nu lucrăm asupra a trei generații”. În sfârșit, Françoise Dolto introducea în psihanaliză ceea ce numim astăzi transgenerațional⁵. Eu nu o să vă vorbesc însă aici despre autismul infantil, fiindcă acest subiect ar necesita un timp cu mult mai îndelungat, ci aș vrea să mă adresez neprofesioniștilor și părinților pentru a-i ajuta să înțeleagă cum ascultăm și lucrăm noi, psihanalizii formați de Françoise Dolto. O întreagă generație de analiști căreia Françoise Dolto i-a transmis ce avea ea mai bun.

O să abordez aici această problemă, încă profund neglijată chiar de comunitatea analitică.

Corpul copilului este limbajul istoriei părinților săi⁶. Să amintim că, într-adevăr, „spre deosebire de Descartes, care afirma că trupul este «o mașinărie alcătuită din carne și oase», Freud avea să inventeze o nouă viziune, ce îl va face să se rupă de medicina epocii sale, la fel și de enunțul lui Auguste Comte, care afirma că «medicii nu sunt altceva decât veterinarii corpului omenesc»! Pentru Freud, dimpotrivă, «clinica subiectului» avea să se construiască în jurul problemei înnoșării corpului. Parcurusul său teoretic și clinic zdruncină din temelie reprezentarea pur pozitivă a corpului, demonstrând că simplul demers anatomofiziologic nu reușește să prezinte corpul nici sub aspectul sexualizării, și nici sub aspectul manifestării simptomelor.”

Ajungând la vremuri mai apropiate de ale noastre, să amintim și de remarcabilele lucrări științifice ale biologului

Alain Prochiantz, care susține unificarea, prin intermediul geneticii, a domeniilor embriologiei experimentale și evoluționismului, teză care îl va determina să afirme că, într-adevăr, „corpul gândește”: „Am preluat ipoteza potrivit căreia gândul reprezintă relația adaptativă, pe care organismele o întretin cu mediul lor. Această ipoteză mi-a confirmat faptul că cel care gândește este corpul, deși nu putem atribui un loc precis acestor gânduri, la nivel corporal”.

De-a lungul evoluției gândirii lacaniene, se face referire la evaluarea subiectivă a unității corpului în fața oglinzii, dar nu în sensul unei unicități: dincolo de coeziunea internă a organismului unificat prin imagine, un alt element este necesar pentru a putea clădi unitatea corpului. Semnificantul trebuie să introducă acel „unu”. Răsturnare care schimbă în mod fundamental statutul corpului. Începând din acest moment, se face trecerea la semnificantul care îi atribuie subiectului un corp: subiectul există, așadar, în cuvântul dinaintea și dindărătul corpului.

Corpul gândește prin intermediul spiritului care îl informează și îl inspiră!

Așadar, corpul gândește, corpul cuvântă și corpul dorește.

Françoise Dolto vorbește despre om ca fiind *subiectul unei dorințe autonome* încă din momentul concepției lui, dorință pe care ea o numește „dorința de a comunica a unui om cu un altul, încă din momentul concepției” și care este în întregime axată pe limbaj. Ea încorporează spiritul chiar înaintea corpului. Spiritul se încarnează într-un corp.

Desigur, imaginea inconștientă a corpului, la copii, se țese în timpul generațional împletit în urzeala spațiului mamizat⁸ al legăturilor, dar trebuie să insistăm aici asupra naturii a

⁵ Anne Ancelin Schützenberger, *Aie, mes aïeux!* [Rănille de familie, Philobia, 2014 (n.red.)] și *Psychogénéalogie. Guérir les blessures familiales et se retrouver soi*, Paris, Payot, 2007. [vezi și Catherine Maillard și Patrice Van Eersel, *Mă dor strămoșii*, Editura Philobia, 2011 (n.red.)].

⁶ Françoise Dolto, în *École et/ou prévention. Colloque pluridisciplinaire, Strasbourg, 7-8 februarie 1986*, Toulouse, Èrès, 1987.

⁷ Alain Prochiantz, *Les Anatomies de la pensée. À quoi pensent les calmars?* Paris, Odile Jacob, 1997, p. 10.

⁸ Neologism inventat de Françoise Dolto, ce desemnează comportamentul copilului care adoptă, prin imitație, un limbaj protector și maternal. (n.t.)

ceea ce numim spirit. Căci, dacă subiectul care se încarnează e mai întâi spirit, aceasta se întâmplă, fără îndoială, pentru că spiritul este vibrație energetică.

Spiritul precede formarea somei: iată sensul enigmatic al încarnării noastre.

„Subiectul dorinței, scria Françoise Dolto, – nu numai în calitate de martor, ci și de actor al propriei istorii, prin intermediul corpului – este cel care se întrupează în acest corp în momentul concepției umane, și care își reînnoiește contractul de viață, de la o inspirație la cealaltă, după ce, de la o expirație la altă expirație, și-a riscat, încrezător, acest contract de viață... Am putea spune că asta înseamnă a trăi, pentru o ființă omenească⁹.”

Presupunând că așa stau lucrurile, va trebui să creștem cu acest paradox ce dăinuie în noi pentru devenirea noastră ca indivizi: să nu ne gândim că noi suntem centrul, să nu ne gândim nici că nu am fi.

Să pătrundem însă în miezul subiectului prin intermediul unui interviu acordat Isabellei Yhuel, jurnalistă și scriitoare.

⁹ Françoise Dolto, *L'Image inconsciente du corps*, Paris, Seuil, 1984, p. 370. (*Imaginea inconștientă a corpului*, Editura Trei, 2008).

Capitolul I

Corpul copilului reprezintă limbajul istoriei părinților săi

Isabelle Yhuel¹⁰: *De ce ați dat cărții dumneavoastră acest titlu: „Le corps de l'enfant est le langage de l'histoire de ses parents (Corpul copilului reprezintă limbajul istoriei părinților săi)”¹¹? Pare a fi o nouă paradigmă...*

Willy Barral: Da, chiar este o nouă paradigmă! Altfel spus, un nou model pe care Françoise Dolto ni l-a propus, pentru a înțelege bolile de tip psihosomatic ale copiilor; este o nouă interpretare a relațiilor părinți-copii, un soi de „vorbită a corpului”, un limbaj corporal al bebelușilor, adresat părinților.

I.Y.: *Dar cum poate un corp să fie un limbaj? Cum poate el „să vorbească”?*

W.B.: În 1986, cu prilejul unui colocviu susținut la Strasburg, Françoise Dolto ne-a mărturisit: „Corpul copilului reprezintă limbajul istoriei părinților săi.” În orice tradiție, viața este văzută precum un drum dinspre corp către cuvânt sau, în mod simbolic, precum un drum care pornește de la matern pentru a ajunge la patern! Auzim și astăzi vorbindu-se prea mult despre diada mamă-copil, ca și cum numai mama ar fi implicată

¹⁰ Isabelle Yhuel este scriitoare. Ea a publicat numeroase lucrări consacrate femeilor, în general, și, mai cu seamă, *Les Femmes et leur plaisir* (Paris, Jean-Claude Lattès, 2001), o splendidă mărturie.

¹¹ Titlul original pentru ediția franceză. (n.red.)

în acest dialog cu copilul. Însă există întotdeauna o latură paternă a mamei, este vorba despre un spațiu „mamizat“, cum îi plăcea psihanalistei Françoise Dolto să-l numească.

I.Y.: *Să nu înaintăm prea repede, dacă sunteți de acord, pentru că, mai întâi, trebuie să înțelegem originalitatea gândirii psihanalistei Françoise Dolto.*

W.B.: Pentru ea, contrar celor învățate până acum la biologie, noi nu suntem niște ființe care pleacă din corpul lor pentru a-și construi spiritul. Dimpotrivă, mai corect ar fi să spunem că spiritul este cel dintâi și că el informează corpul! Françoise Dolto, doctor și psihanalist, va confirma, ca urmare a activității sale clinice, ceea ce Freud însuși descoperise deja: inconștientul precede conștientul.

O afirmație care are de ce să ne tulbure. Ceea ce numim „psyché“, la ființa umană, există înainte de elaborarea conștientă a corpului.

O adevărată enigmă, pe care unul dintre renumiții noștri obstetricieni, doctorul Jean-Marie Delassus, o va demonstra mai târziu, prin lucrările sale de cercetare asupra vieții intrauterine, la fel și doctorul Roger Bessis, unul dintre pionierii ecografiei în medicina fetală sau Barbara Dunden, Jean-Pierre Relier, pionieri în domeniul nașterilor precoce, și mulți alții ... De câțiva ani încoace, există o formidabilă muncă de cercetare a vieții fetale¹²!

Tocmai acest dinamism al conștiinței corporalității este cel pe care Françoise Dolto îl conceptualizează, numindu-l „imagine inconștientă a corpului“.

Fiecare dintre noi stabilește așadar o legătură de ordin narcisist cu elementele senzoriale, ca rezonanță a cuvintelor vocabularului. Dolto își conturează astfel teoria asupra corporalității limbajului!

I.Y.: *Cum este posibilă legătura dintre psihism și corp?*

W.B.: Probabil datorită faptului că ființa umană este alcătuită în primul rând din senzații și afectivitate. Voi explica acest lucru ceva mai încolo. Este de altfel confirmat și de haptonomie, o știință a afectivității concepută de Frans Veldman¹³.

I.Y.: *Dar dacă trupul este limbajul istoriei părinților săi, cum se transmite informația?*

W.B.: Françoise Dolto și-a pus și ea această întrebare, ceea ce i-a permis să elaboreze conceptul imaginii inconștiente a corpului. Ea a descoperit că, *in utero*, bebelușul „duplichează“ activitatea emoțională și psihică a celor doi părinți, deci a celor două filiații ale sale: ceea ce, pentru Dolto, înseamnă încarnare dintr-o dublă filiație. Voi reveni mai încolo asupra acestui aspect.

I.Y.: *Vreți să spuneți că, în timpul vieții fetale, noi duplicăm, în sensul informatic al termenului, programul istoriei celor două filiații ale noastre?*

W.B.: Da! Oricât de incredibil ar putea părea acest lucru, noi ne întrupăm astfel într-o istorie: cea a genitorilor noștri. „Nu ne naștem oameni de Cro-Magnon¹⁴, cu memoria precum o ceară încă nemodelată, spunea Françoise Dolto. Conținem

¹² Vezi Jean-Marie Delassus, *Le Génie du foetus. Vie prénatale et origine de l'homme*, Paris, Dunod, 2001; Roger Bessis, *Qui sommes-nous avant de naître?* Paris, Calmann-Lévy, 2007; Barbara Dunden, *L'invention du foetus*, Paris, Descartes et Cie, 1996; Jean-Pierre Relier, *Adrien ou la Colère des bébés*, Paris, Robert Laffont, 2002.

¹³ Frans Veldman, *L'Haptonomie, science de l'affectivité*, Paris, PUF, 1989.

¹⁴ Un reprezentant timpuriu al omului contemporan din Europa, care a trăit în Paleoliticul superior. (n.red.)

toate amintirile părinților noștri, ale strămoșilor noștri. În adâncul ființei, suntem parte a unei istorii care, deși nu ne este cunoscută, constituie începutul evoluției noastre¹⁵.”

I.Y.: *Totuși, ce anume vă permite să fiți atât de sigur?*

W.B.: Chiar descoperirile psihanalitice! Dolto a aflat aceste lucruri cu ajutorul unor figurine din plastilină ale unor copii de vârste foarte mici, cu care a început să lucreze înainte ca aceștia să fi dobândit limbajul verbal. De îndată ce deveneau capabili să deseneze sau să modeleze plastilina, cei mici povesteau, pe această cale, evenimente legate de trăirile personale resimțite *in utero*, ba chiar de întâmplări traumatice trăite de părinții lor, pe care, evident, nu și-i puteau reprezenta mental!

Françoise Dolto a descoperit inconștientul transgenerațional.

Ceea ce se petrece pe parcursul gestației, între fetus și mamă, este „engramat” în corpul copilului.

Jean-Marie Delassus va vorbi chiar despre o „memorie celulară”¹⁶. Iată ce ne spune ea în această privință: „Cea dintâi memorie prenatală este o memorie prin impregnare [...], o primă memorie care nu știe nimic, nu poate spune nimic [...], nu păstrează nicio amintire, ea este amintirea însăși [...] înscrisă în corp [...] acest corp care urmează să vină pe lume nu poate fi incredincios memoriei sale [...] carnea este a doua noastră memorie.”

La rândul său, Kar Fung Wu, care predă medicina chineză energetică, adică acupunctura și tehnicile Qigong, ne învață că memoria embrionară și memoria fetală se completează într-un continuum ce îi servește drept temelie ființei umane. Ea ne spune cam așa: „Există o memorie originală și universală, înscrisă în corpul energetic embrionar, care se formează

¹⁵ Françoise Dolto, *La Cause des enfants*, Paris, Robert Laffont, 1985, p. 206.

¹⁶ Jean-Marie Delassus, *Le Génie du fœtus*, op. cit., p. 40.

pe parcursul primelor patruzeci de zile ale vieții prenatale. În acest stadiu, embrionul nu este încă fixat, ci suspendat între Cer și Pământ, într-o stare de plenitudine, lipsită de suferință și de impregnare psihică. În cea de-a patruzeci și una zi, embrionul, corp vibrant, devine corp material, iar fetusul își începe viața acvatică, învăluit de lichidul amniotic¹⁷.”

Aceste două puncte de vedere clarifică în mare măsură conceptul de imagine inconștientă a corpului, propus de Françoise Dolto, concept care ocupă desigur un loc important în teoria transgenerațională.

Unele tentative de avort, așa cum erau ele practicate cu sălbăticie în trecut, chiar până în 1975, în Franța, sunt grăitoare: urme obsesionale imposibil de șters se regăseau la copiii veniți pe lume în pofida tentativei de avort. La acești copii, era evidentă trauma maternală.

Este motivul pentru care Jean-Marie Delassus, care a cunoscut-o bine pe Françoise Dolto, insistă asupra faptului că sarcina este o experiență personală pentru mamă „care nu concepe copilul, ci îl primește”: „Propria imagine inconștientă a corpului este reactivată de prezența, în interiorul său, a fătului care se adresează corpului matern și pe care îl resuscitează din interior. Sarcina este, în primul rând, o stare existențială originară, înainte de a deveni una maternală [...] aceasta aducând-o pe mamă la un nivel unde și ea s-a situat cândva, pe vremea când era ea însăși fetus [...] este o reîntoarcere la origini care se încheie cu nașterea copilului, iar tot ceea ce îi revine femeii se transmite asupra bebelușului descins din ea [...] maternitatea se desfășoară prin transferul acestei origini pierdute asupra copilului, prin transferul către nou-născut a sinelui originar¹⁸.”

¹⁷ Kar Fung Wu a fost influențată, în aceeași măsură, de gândirea lui Jean-Michel Eyssalet.

¹⁸ Jean-Marie Delassus, *Le Génie du fœtus*, op. cit., p. 40.